

מי צריך שיעורי בית? עמ' 12

שיעור בהורות

תפקיד ההורים הוא לא לקחת אחריות במקום הילד, אלא להעניק לו תמיכה וליווי. כך תהפכו את שיעורי הבית מנטל לנכס

של מי השיעורים האלה

באקדמיה טוענים: מערכת החינוך משתמשת בשיעורי הבית כדרך לשלוט בפנאי של התלמידים. בפועל, המורים נותנים שיעורי בית אבל לא בודקים אותם, התלמידים מעבירים את האחריות להכנת שיעורי הבית להורים. ומשרד החינוך? הוא, כרגיל, הפיץ חוזר מנכ"ל

מאת תמו טובלסי-חדד ושיר-לי גולן

במאות אלפי בתים בישראל מתקיים מדי ערב מאבק בין הורים לילדים סביב נושא הכנת שיעורי הבית: התלמידים מתקשים לשאת בעומס, האחריות לעצם הכנת השיעורים נופלת על כתפי ההורים, שחשים כי שיעורי הבית של ילדיהם מיועדים להם. המורים, מצידם, מודים כי בשל ריבוי התלמידים בכיתות וקיצוץ בשעות הלימוד, הם אינם מספיקים לברוק את שיעורי הבית שהם עצמם נותנים.

למורים אין זמן לבדוק שיעורי בית

מרדע השתרשה במערכת החינוך מסורת של אי בדיקת שיעורי בית? שוב, יש לתלות את האשם במספר השעורריות של התלמידים בכיתות. "עליי לה" תקדם בחומר בהתאם לתוכנית, ואם אברוק שיעורי בית לכל אחר ואחר מ-40 התלמידים בכיתה, לא נוכל ללמוד אלא נעסוק כל השיעור בבדיקת עבודות בית", מסבירות המורות את המצוקה. רבות מהן מודות בהגינות כי הן נאלצות להסתפק בבדיקת עצם ההכנה של השיעורים, ואינן בודקות את התוכן. כמו כן, לא נברקת מידת הבקאות שהתלמידים מגלים בהכנת שיעורי הבית. מורות רבות אף מבקשות מההורים לברוק בעצמם את שיעורי הבית של הילדים, כרי לתקן את שגיאותיהם, בהתאם לצורך. "אשתי ואני כבר הסכמנו בינינו

1. "פעם חלוקת התפקידים הורדתלי מירמורה הייתה ברורה, אבל זה השתנה", אומרת ורד ענתבי, פסיכולוגית התפתחותית במכון להתפתחות הילד של שירותי בריאות כללית בתל-אביב. "היום הילד נמצא במרכז, וכשהוא צריך עזרה - ההורה מיד נותן לו. זה חיובי כל עוד זה קורה בתוך גבולות הגיוניים. הבעיה מתחילה כשהמטלות שהילדים מקבלים בבתי הספר אינן מתאימות להם מבחינה קוגניטיבית או כשהילד מסוגל לבצע אותן, אבל אינו חש שהן בתחום האחריות שלו".

2. "בחלק מבתי הספר מפריזים במתן שיעורי הבית והעבודות, הן מבחינת ההיקף והן מבחינת הרמה, כדי להיראות בעיני עצמם ובעיני הסניבה איכותיים יותר, כרי לשרד מסר של הישגיות. זה נופל כמוכח על ההישגיות של ההורים, שלא רוצים שהילד שלהם יגיע לכיתה לא מוכן חלילה. אבל חשוב לזכור ששיעורי הבית הם באחריות התלמיד, ולכן ההורה צריך לבחון אותם, ואם יש לו תחושה שהם אינם הולמים את גיל הילד או את היכולת שלו - עליו לדי ווח על כך למורה, ולומר לילד שמה שאינו מסוגל לעשות שלא יעשה, ויסביר בעצמו למורה שזה היה לו קשה מדי".

3. "ההורה אמור להכיר את ילרו מס-פיק טוב כרי למפות את המשימות ולרעת למה הילד מסוגל, ומה שהוא מסוגל, חשוב לעודד אותו לעשות בעצמו, לתת לו תחושה שההורה מאמין ביכולתו. כמוכח רצוי להיות נוכחים, נגישים, כשהם מכינים את שיעורי הבית, אבל לא לעשות אותם במקום הילדים. מעשה כזה בעצם מעביר לילד מסר שהוא לא מסוגל, ואיזו מין עזרה זאת? צריך לזכור מי כאן ההורה ומי התלמיד, מספיק עם החרדות".

4. "יש לזכור כי שיעורי הבית הם לא המטלה של ההורים והם בפירוש כלי לביניית אחריות אישית", אומרת שרה רויטר, מנהלת אגף החינוך היסודי במשרד החינוך. "כשם שההורים עוזרים לילדיהם להיגמל מהמוצץ, אפשר וכדאי לגמול אותם מהצורך בסיוע צמוד בהכנת השיעורים בתהליך הדרגתי ומתוך ריאלוג. אפשר לגרום לילדים לחוש סיפוק וגאווה כשהם מצליחים בכוחות עצמם להתמודד עם המטלות".

5. "שיעורי הבית הם בתחום האחריות של הילדים, אבל ההיעזרות בהורים היא עניין חיובי היוצר הרגלי למידה", אומרת תמי זייף, מאמנת להורים ולמתבגרים ובעברה מורה ויועצת חינוכית. "השנים הראשונות בבית הספר משמעותיות לעייצוב חוויית הלמידה ועמדת הילד לגבי שיעורי הבית, בעזרתם הוא לומד לתכנן את הזמן, לקחת אחריות ולקבל משוכ. לכן חשוב להתעניין בשיעורי הבית ולעזור לפי הצורך, אבל לא להחליף את התלמידים. בכל מקרה, חשוב לזכור כי פעמים רבות בקשת העזרה בשיעורי הבית היא לא פעם הדרך של הילד לבקש מההורה קצת יחס חם", מזכירה זייף.

קוצר הזמן, המורים אינם מסבירים את הררישות ואת מהות השיעורים, נותנים אותם רגע לפני סיום השיעור או עם הצלצול, וסומכים על כך שההורים יכינו את השיעורים עם התלמידים, ויאפשרו להם לעמוד בקצב תוכנית הלימוד. עוד עולה מהמחקר שלמרות כל העניין סביב שיעורי הבית, הרי שכל תלמיד רביעי בארץ כלל אינו מכין אותם, או שמגיע לכיתה עם שיעורי בית חלקיים.

נותנים שיעורים כדי לא לאבד שליטה

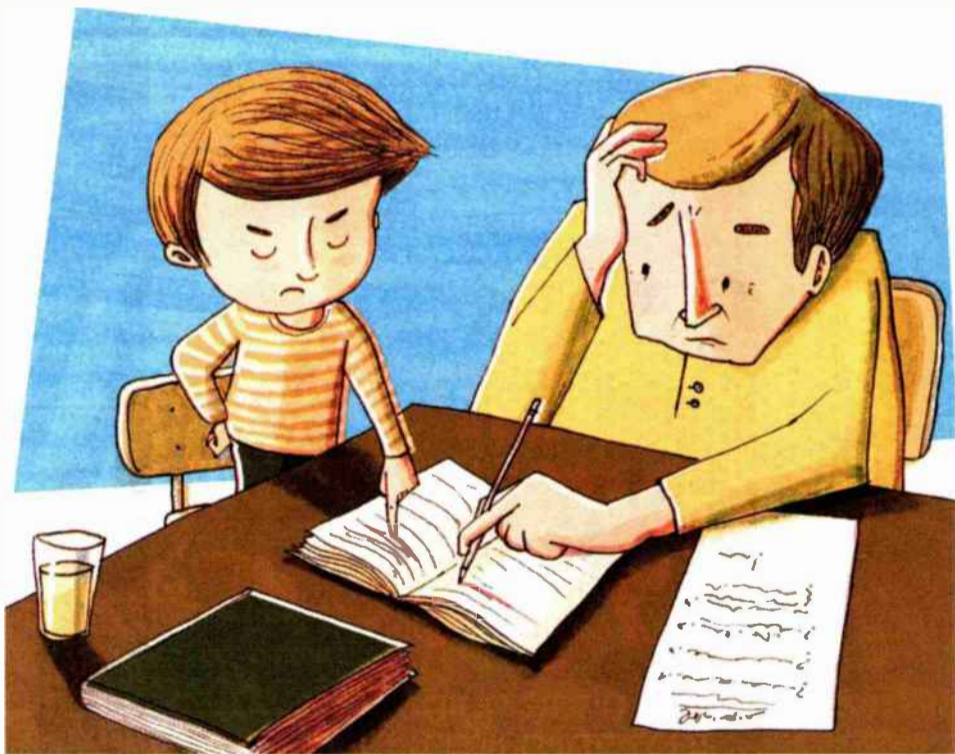
ר"ר רבקה שטטפלה, מנחה בסרנאות ניהול כיתה ותקשורת בינאישית במ"כללה האקרמית בית ברל, סבורה כי שיעורי הבית הם סוג של עונש. "אם תשאלו אנשי חינוך שדוגלים באסכולת מתן שיעורי בית, מרדע צריך שיעורי בית? הם יאמרו בארשת רצינית ששיעורי בית נוערו לשפר הישגים, לתרגל ולחזור על חומר שנלמד בכיתה, אבל למעשה, מרובר בעיקר בגישה שמרנית שביסודה החשש שבית הספר יאבד שליטה על התלמידים".

גם ר"ר רונן המר, מרצה לחינוך במכללה האקרמית תל-חי ובמכון הטכנולוגי בחולון, סבור כי בתי הספר קנאים לנושא שיעורי הבית ולא מוכנים לוותר עליו בגלל הפחד לאבד שליטה. "הרבר נובע מהצורך בשליטה על הילדים", אומר המר. "המוטיבציה הסמויה של בתי הספר ושל לא מעט הורים היא שהזמן הפנוי של הילדים הוא איננו משאב חופשי ולכן מישור צריך לשלוט בו ולומר לילדים מה לעשות. לרבר, יש להמעיט ככל הניתן בשיעורי הבית ולתת לילדים להרגיש חופשיים אחר הצהריים, ושהם יחליטו מה לעשות בזמנם החופשי. המר מרגיש, יחר עם זאת, כי ישנם מקצועות כמו חשבון ואנגלית, שהתרגול בהם חשוב ולא ניתן להצליח במקצועות אלה ללא תרגול רב, אך הוא בעד שהתרגול יעשה בבית הספר ולא בבית.

שותף לרעה זו ר"ר יריב אליעזר מהמכללה האקרמית לחינוך גורדון. "כאשר מורה מטיל שי-

שאבי כלפה, נהריה: "אשתי ואני כבר הסכמנו בינינו ששיעורי הבית הם להורים. השאלה הראשונה שאני שואל כשאני מתקשר מהעבודה היא אם יש שיעורי בית"

ד"ר יריב אליעזר: "מכיוון שתלמידים רבים משתמטים מהכנת שיעורי בית, מפתח בית הספר מערכת מורכבת של פיקוח וסנקציות, במקום לשאול את עצמו האם שיעורי הבית חיוניים"

איור: שחר קובנר

עורי בית, הוא מאלץ את תלמידיו להקריב את שעות הפנאי שלהם לטובת פעילות בית ספרית גם כשאינם בבית הספר", מסביר אליעזר. "כיוון שתלמידיים רבים משתמטים מהכנת שיעורי בית, מפתח בית הספר מערכת מורכבת של פיקוח ביורוקרטי והטלת סנקציות על המשתמטים, במקום לשאול את עצמו האם שיעורי הבית חיוניים או לא? האם הם מעוררים חשיבה או שינוי, האם הם מעניינים או משעממים".

משרד החינוך: יש חוזר מנכ"ל

ומה עמדת משרד החינוך בסוגיה הבערת? המשרד תומך במתן שיעורי בית, אך הנחה את בתי הספר לגבש בנושא מריניות בית ספרית מחייבת תוך התייחסות לשאלות כמו מהן מטרת שיעורי הבית, מהי תרומתם לתלמידים, מהן הבעיות שיתעוררו סביבם, באיזה מינון יש לתת שיעורי בית ובאילו גיי לאים, ועוד. בחוזה, תתפלאו, מוטלת על הנהלות בתי הספר האחריות להחליט כיצד עוקבים אחרי ביצוע שיעורי הבית, איך להתמודד עם אי הכנת שיעורי בית ואם וכיצד לערב את ההורים בעניין. לפי הנחיות החוזה, על המנהלים והמורים לקיים ריונים בסוגיה גם עם התלמידים.

עוד מנחה משרד החינוך כי בראשית כל שנת לימודים יפורסמו הנהלים המגדירים את מריניות בית הספר בנושא שיעורי הבית הן באתר האינטרנט של בית הספר והן במסמך מורפס שיחולק להורים באסיפת ההורים הראשונה. ראוי להרגיש כי חוזר מנכ"ל מהווה מסמך מחייב עבור בתי הספר, אך נראה כי הנחיות ערטילאיות מסוג זה, תוך התנערות מאחריות כוללת ומהתייחסות ברורה לסוגיה, יוצרות מציאות נפיצה, שנתה הספר אינם מסוגלים לעמוד בה. ולראיה, היא מתפוצצת לכולנו בפנים, בשעות אחר הצהריים והערב.

שיעורי הבית הם להורים", אומר שאבי כלפה מנהריה, אב לתלמיד בכיתה ה'. "השאלה הראשונה שאני שואל כשאני מתקשר מהעבודה היא אם יש שיעורי בית. בהמשך כל אחר הצהריים סובב סביב השאלות 'הכנת שיעורי בית? למה עוד לא הכנת שיעורי בית?' בכל יום אנחנו רבים על שיעורי הבית. נוצרת מתיחות רבה ומתפתחת אווירה עכורה בינינו לבין הילד".

לרבר, לעיתים העומס המוטל על הילדים כתוצאה מהצורך להכין שיעורי בית הוא כזה שאינו מתחשב בצרכים האחרים של הילד, כמו חוגי העשרה, ולעיתים המטלות הנדרשות מהילד פשוט קשות ומורכבות מדי. "וזה עוד לפני שהזכרנו את הפרויקטים המיוחדים, כמו לבנות תיבת נוח".

שרה רויטר, מנהלת האגף היסודי במשרד החינוך, מאמינה שההורים הם המקור לבעיה: "הצלחה בלימודים נחשבת הצלחה של ההורים לכן הם מפעילים על הילדים לחץ גדול להישגים, ולכן בחלק מהבתים נוצרת תרבות שבה משימות הילדים הן באחריות ההורים, כביכול כדי להקל עליהם. ההורים שוכחים ששיעורי הבית נוערו קודם כל ללמד את הילדים שיעור בלקיחת אחריות". באותה נשימה מאשרת רויטר שלעיתים רבות כמויות שיעורי הבית והקושי שלהם אינם מותאמים לרמת התלמידים.

מחקר שערך הפרופסור עמוס רולירד ממכללת עמק יזרעאל מחזק את התחושה הזו. במחקר שבו נברקו 1,800 תלמידים מותח הפרופסור המוביל לחינוך ביקורת על הנוהג המתפתח במערכת החינוך, של מתן שיעורי בית להורים באמצעות התלמידים. פרופ' רולירד אומר כי מורים רבים מבקשים באופן ישיר מהילדים להיעזר בהוריהם בהכנת שיעורי הבית. לרבר, בשל